

Мукачівський державний університет
Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Кафедра туризму і географії

Дипломна робота
ОС «Магістр»

на тему:

**«Наукові основи і аналіз регіонального туристичного ринку Карпатського
регіону»**

Виконав: студент 2 курсу, групи Тм-2
спеціальності 242 «Туризм»

Мар'ян Д.І

(прізвище та ініціали)

Керівник: доц., к.е.н. Дем'ян Я.Ю

(посада, прізвище та ініціали)

Рецензент: доц., к.е.н. Ліктур І.В

(посада, прізвище та ініціали)

Мукачево – 2019 року

ВСТУП

Актуальність теми. Вивчення туризму на рівні регіонів є особливо актуальним в Україні, тому що наша країна володіє великою територією, розділену на безліч суб'єктів (регіонів), кожен з яких має свої особливості. Для того, щоб грамотно управляти туристичною економікою регіонів, максимально ефективно використовувати їх туристичний потенціал, необхідно знати ці особливості і знаходити до кожного суб'єкта правильний підхід.

Одним з таких регіонів є Карпатський туристичний регіон, регіональний туризм якого є одним із перспективних напрямків внутрішньо-економічної діяльності. Його значення полягає в тому, що, по-перше, це сфера швидкого обігу капіталу, при відносно невеликих капіталовкладеннях; по-друге, це ефективний засіб модернізації інфраструктури і, по-третє, можливість створення нових робочих місць як у державній, так і в регіональній економіці. Аналіз туристичного бізнесу в Карпатському регіоні свідчить про досягнуті економічні показники розвитку туризму та високі стандарти туристичного обслуговування в країні, що відіграє важливу роль для зміцнення авторитету нашої держави серед європейської спільності.

Актуальність теми магістерської роботи полягає у визначенні природи регіонального туристичного ринку Карпатського регіону, факторах, які сприяють, і водночас, гальмують його розвиток, дії органів влади в обох випадках, перспективи та проблеми його розвитку в регіональних туристичних регіонах (на прикладі областей Карпатського регіону).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Даною проблематикою дослідження займалися Бутко М.П., Бутова Т.Г., Дунець А.Н., Дутчак С.В., Крупочкіна Є.П., Святохо Н.В., Тельцова А.А., Пижова О.А., Шабаліна Н.В. Науковець Шабаліна Н.В. займалася дослідженням структури туристичного потенціалу та взаємозалежність компонентів, які його формують. Дутчак С.В. багата своїх праць присвятив аналізу туристично-рекреаційного потенціалу

Карпатського регіону з точки зору туристичної атрактивності даного регіону серед інших регіонів України. Вчений Бутко М.П досліджував кластерну систему розвитку туризму, торкаючись в своїх роботах і Карпатського регіону. Але динамізм розвитку даної проблематики і далі робить її цікавою та актуальною, і на сьогоднішній час ця проблема надзвичайно важлива й вимагає подальшого всебічного вивчення. Крім того, потребує розроблення комплексна стратегія розвитку туризму в Карпатському регіоні України.

Мета дослідження – дослідити особливості регіонального туристичного ринку Карпатського регіону, проаналізувати його стан і перспективи розвитку.

Завдання дослідження. Метою дипломної роботи є аналіз регіонального туристичного ринку Карпатського регіону за допомогою теоретичних і методологічних положень вчених, які досліджували дане питання щодо з'ясування сутності ефективності регіонального туризму. Основна ідея дослідження стосується Львівської, Івано-Франківської, Чернівецької та Закарпатської областей, за допомогою аналітичного методу, де до розвитку регіонального туризму тут виділяють різні підходи. Для досягнення загальної мети були поставлені та виконані в ході роботи такі завдання:

1. Розглянути наукові підходи до формування поняття «туристично-рекреаційний потенціал».
2. Проаналізувати структурні особливості туристично-рекреаційного потенціалу Карпатського регіону.
3. Здійснити порівняльну характеристику особливостей використання туристично-рекреаційного потенціалу Карпатського регіону в розрізі адміністративних областей.
4. З врахуванням аналітично-статистичних даних визначити особливості туристично-рекреаційного потенціалу та динаміку туристичних потоків Карпатського регіону.
5. На прикладі Закарпатської області показати наявні екологічні проблеми, які впливають на формування туристично-рекреаційного потенціалу.

6. Провести SWOT-аналіз Виноградівського та Мукачівського районів, як домінантних туристичних центрів Закарпатської області.

7. Виявити недоліки регіонального туристичного ринку на сучасному етапі та визначити пріоритети розвитку регіонального туристичного ринку Карпатського регіону.

Об'єктом дослідження є структурні особливості туристично-рекреаційного потенціалу господарського комплексу Карпатського регіону.

Предметом дослідження роботи є соціально-економічні форми регіонального туристичного ринку Карпатського регіону на ринку туристичних послуг.

Методи дослідження. Методичними засадами дипломної роботи є положення економічної теорії, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених-туризмознавців, які стосуються проблематики розвитку туристично-рекреаційного потенціалу Карпатського регіону, активізації міжнародних і вітчизняних туристичних потоків та перспектив підвищення привабливості міжнародного туристичного потенціалу в Карпатському регіоні. У роботі використано наступні методи дослідження: статистично-аналітичний, порівняння, структурно-функціональний, аналізу і синтезу, описовий, порівняльно-географічний, регіонально-статистичний, графічний, угруповань, комплексної оцінки, аналітичні підходи, метод класифікації.

Практична цінність дослідження полягає в тому, що матеріали дипломної роботи можуть виступати як додатковий матеріал, довідкове і методичне допоміжне джерело для студентів географічних спеціальностей щодо подальшого вивчення стану і перспектив розвитку туризму в межах Карпатського регіону. Дане дослідження може бути аналогом для дослідження інших туристичних регіонів України. Алгоритм дослідження може бути застосованим при проведенні комплексних оцінок, аналізу, порівняння, вивчення та подальшого дослідження інших територіальних угруповань (областей, регіонів, районів).

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, що об'єднують тринадцять підрозділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків та списку використаної літератури .

ВИСНОВКИ

Під час дослідження наукових основ і аналізу регіонального туристичного ринку Карпатського регіону ми дійшли таких висновків:

1. При дослідженні наукових підходів до формування поняття «туристично-рекреаційний потенціал» слід акцентувати увагу на тому, що вчені, як займалися дослідженням даного питання мають спільне бачення про те, що туристично-рекреаційний потенціал – це є найбільш довершене поняття, тому що дозволяє об'єднати і рекреаційну діяльність, метою якої є задоволення потреб у відпочинку, і туризм, який включає в себе, окрім задоволення потреб у відпочинку, ще й професійно-ділові цілі. Ресурси, їх розмір, структура, динаміка і баланс джерел формування є домінантними чинниками туристично-рекреаційного розвитку регіону.

2. Проаналізувавши структурні особливості туристично-рекреаційного потенціалу Карпатського регіону ми виділили і підкріпили аргументами той факт, що факторами, які сприяють виділенню Карпатського регіону з-поміж інших регіонів України виступають, в першу чергу географічне положення, так як регіон розташований в центрі Європи, через нього проходять різноманітні зв'язки, а щільна мережа транспортних шляхів є сприятливим фактором залучення контингенту відпочиваючих із багатьох країн світу. По-друге, Карпати мають потужний потенціал для розвитку різних видів туризму – мальовничі ландшафти та рельєф створюють сприятливий фон для короткотривалого відпочинку. Карпати не мають альтернативи на Україні щодо розвитку гірськолижного спорту на рівні світових стандартів. По-третє, фактор територіальної забезпеченості суспільних потреб у рекреаційних послугах, так як на фоні зростаючого попиту Карпати виступають фактично єдиною територією, яка може реалізувати незадоволений попит населення на оздоровлення і відпочинок. І останнє, четверте, – екологічний феномен території.

3. Під час здійснення порівняльної характеристики особливостей використання туристично-рекреаційного потенціалу Карпатського регіону в

розрізі адміністративних областей ми дійшли наступного висновку, що, якщо брати Львівську, Івано-Франківську, Чернівецьку і Закарпатську області і окремо аналізувати стан їхнього туристично-рекреаційного потенціалу, то можна констатувати той факт, що всі чотири області об'єднують чотири пріоритети, а це формування конкурентної економіки гірських територій, розбудова транспортної, виробничої та соціальної інфраструктури, розвиток туристично-рекреаційного потенціалу та забезпечення екологічної безпеки. Розподіл туристично-рекреаційних ресурсів по території Карпатського регіону є нерівномірним. Для розвитку Карпатського регіону пріоритетним напрямом, на наш погляд, є освоєння його пізнавально-туристичного потенціалу в розрізі перспективних туристичних продуктів та їхнього інфраструктурного забезпечення з урахуванням природних, історичних та економічних особливостей регіону. Подальших досліджень потребує можливість залучення інвестицій для розбудови інфраструктури Карпатського регіону. Серед основних видів туризму, які розвиваються у всіх областях слід виділити пізнавальний, екологічний, сільський зелений туризм, поїздки вихідного дня.

4. З врахуванням аналітично-статистичних даних ми визначили особливості туристично-рекреаційного потенціалу та динаміку туристичних потоків Карпатського регіону. Спектр видів туризму, які тут розвиваються різноманітний. Наявність даних ресурсів на території регіону є визначальним при організації того чи іншого виду туризму, що в свою чергу впливає на відвідуваність її туристами. На основі цього, вважаємо що, основним напрямком відпочинку, найбільш популярним серед туристів і відвідувачів Карпатського регіону є такі види туризму, як: гірськолижний, піший, велотуризм, водний, оздоровчий, сільський зелений, пізнавальний, екскурсійний, подієвий та багато інших. Лише за останні три роки практично у всіх західних областях країни, зафіксовано значне зростання кількості туристів. Якщо розглядати кількість туристів, обслуговуваних суб'єктами туристичної діяльності Карпатському регіону, то можна побачити, що за загальною кількістю лідером виступає Львівська область, яка випереджає інші області

більше ніж вдвічі. В першу чергу це відбувається за рахунок великої кількості туристів, що виїжджають за кордон.

5. Що стосується екологічної ситуації Закарпатської області, тут варто підкреслити, що тут немає великих підприємств, а значна частина території покрита горами, тому тут спостерігається найблагополучніша екологічна ситуація в Україні. Тут фіксується найменша кількість онкологічних захворювань, область скидає в річки найменше стічних вод, а обсяги викидів шкідливих речовин в атмосферу – одні з найнижчих по Україні (після Чернівецької області). Для порівняння, на основі моніторингу, проведеного журналістами, найбільш небезпечними для здоров'я виявилися – Дніпропетровська, Запорізька та Донецька області, найбільш безпечними – Чернівецька, Закарпатська та Волинська.

6. За допомогою SWOT-аналізу, ми провели дослідження Виноградівського та Мукачівського районів, на основі якого встановлено, що територія Виноградівського району вважається сприятливим місцем для розвитку найрізноманітніших видів і форм туризму та відпочинку. Будь-який аналіз туристично-рекреаційних можливостей Виноградівського району засвідчує, що район має передумови для перспективного розвитку культурно-пізнавального, лікувально-оздоровчого, природничо-пізнавального, науково-освітнього, релігійного, мисливського, сільського, екологічного, водного, етнічного, спортивно-оздоровчого, відпочинково-розважального видів туризму. Природно-ресурсний потенціал разом із історико-культурною спадщиною, великими напрацюваннями у сфері туризму та рекреації сприяють визначенню пріоритетом номер один індустрії туризму, оздоровлення, санаторно-курортного лікування, відпочинку як українських, так і іноземних туристів на території Закарпаття. Розуміння ролі регіонального туризму в згадуваних районах відрізняється. Це зумовлено, насамперед, особливостями географічного розташування. Так, до прикладу, Виноградівський район має два КПП з сусідніми державами – «Вилок» (Угорщина) і «Дяково» (Румунія), в той самий час як Мукачівський район не може скласти йому конкуренції, так як він

знаходиться в центрі Закарпатської області і з усіх боків оточений сусідніми районами. Проте з економічної точки зору, місто Мукачево знаходиться на перетині важливих внутрішніх і міжнародних транспортних шляхів, тому в порівнянні з Виноградівським займає дещо вигідну транспортно-вузлову позицію. Слід також відзначити, що з інвестиційної точки зору Мукачівський район є більш привабливим для вкладення інвестицій, ніж Виноградівський. Щодо фестивалів, урочистих подій та заходів, Мукачівський район не поступається Виноградівському, – а це в свою чергу впливає на більшу відвідуваність району туристами.

7. Дослідження недоліків регіонального туристичного ринку на сучасному етапі та пріоритетів розвитку регіонального туристичного ринку Карпатського регіону показали, що існує ряд чинників, що гальмують розвиток регіонального туристичного ринку на сучасному етапі, тому їх слід розглядати в контексті віднесення до двох ключових груп: першочергові, що пов'язані безпосередньо зі специфікою функціонування туристичних підприємств, та другорядні, які характерні і для більшості інших сфер економіки. Що стосується областей Карпатського регіону, то головними мотиваційними цінностями для розвитку рекреації та туризму є класичне поєднання природних і культурно-історичних ресурсів, підкріплене етнічною самобутністю його мешканців. Аналіз функціонування господарських суб'єктів галузі засвідчує, що основою для завоювання конкурентних позицій на ринку послуг повинна стати подальша концентрація в регіоні інших важливих ресурсів – матеріально-технічних та фінансових, вкрай необхідних для створення конкурентоспроможного інноваційного рекреаційно-туристичного продукту регіону. Доведено, що стратегічна мета перспективного розвитку Карпатської території полягає в тому, щоб на основі оптимального використання природи, матеріально-технічних, трудових і інтелектуальних ресурсів, природного, економічного, наукового і технічного потенціалу, а також його історичних і географічних особливостей створити ефективну туристичну систему, яка забезпечить матеріальний добробут населення і екологічну безпеку Карпатського регіону.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>